

Antoni Tudurí

Secció de genealogia de l'Ateneu de Maó

Illes Balears: llegendes urbanes, fets reals i lligams genealògics

A vui, dia 1 de març és el «Dia de les Illes Balears». Aquesta festivitat és de recent creació i, pel que sembla, li costa arrelar a les diferents illes. Hi ha opinions de tota mena, però vull manifestar la meua sensació que, agradi o no, hi ha més lligams entre persones i llinatges de les tres illes majors dels que es parla habitualment.

Es tracta de quatre illes realment aïllades entre si? Crec que no és així, almanco pel que fa als orígens de la població actual de Menorca. Ala, idò, comencem l'exposició d'aquesta teoria.

No sé fins a quin punt el famós titular *Fog in chanel: Continent Cutt Off* (boira al canal: el continent aïllat) que sembla que va aparèixer a la primera plana del diari *The Daily*

Potser, vist des de la península Ibèrica, les illes Balears i Pitiüses estan aïllades, però els camins de la mar Mediterrània, com deia Serrat «de Algeciras a Estambul» han propiciat més el comerç i el coneixement dels pobles mediterranis que les calçades romanes de terra endins.

Quan em varen demanar la possibilitat d'escriure un breu article sobre els menorquins escampats pel món, vaig recordar la frase molt repetida per D. Joan Hernández Mora, que venia a dir que Menorca -i els menorquins- eren uns elements passius de la seva història. Per la mar havien arribat i marxat des d'orient a occident i de nord a sud, tota mena de persones que entraven i sortien, tant en so de pau com a cop de tambor, llances i espases, i passaven deixant més o menys solatges, però Menorca romanía al seu lloc. Per açò, vaig respondre proposant rallar dels immigrants d'origen mallorquí i eivissenc. I així ho faig.

És prou conegut que la història illenca és plena d'ocasions on s'han produït moviments migratoris, de l'illa cap a fora, de certa consideració: de l'emigració forçada de bona part de la població de Ciutadella a Constantí l'any 1558, fins al gran moviment migratori a Alger entre els anys 1830 i 1850, amb més de 10.000 persones, passant per l'emigració a La Florida de l'any 1768. Aquests emigrants es varen escampar pel món i ha deixat rastres prou considerables (des d'Albert Camus fins al general americà Steven Benet), però crec que l'estudi dels que van arribar a Menorca a partir del segle XVI no és tant conegut, especialment pel que fa a la gent d'origen mallorquí o eivissenc.

Enfocada d'aquesta manera, la feina ha estat fàcil, atès que hi ha prou informació a l'abast d'un aficionat a la genealogia, com és el meu cas. Per començar, disposem d'una obra de gran valor, escrita per Fernando Martí Camps i que du per títol: *Els llinatges dels menorquins*, on podem trobar una molt documentada descripció dels llinatges provinents de Mallorca i que cal enumerar i definir.

D'altra banda, fent un poc de memòria històrica, cal recordar el que he dit un poc abans: la forta emigració a Alger entre els anys 1830 i 1850, que va suposar la pèrdua de prop d'un terç de la població menorquina, especialment gent jove. Devers l'any 1850, atesa la indefensió militar de Menorca, es decideix construir la fortalesa de La Mola i succeeix que no havent-hi prou mà d'obra, cal importar-la de fora l'illa. I així es produeix l'arribada de gent d'Eivissa, que s'instal·la a Es Castell, per mor de la proximitat geogràfica, connectats per mar i per la disponibilitat de cases buides. Cal dir que aquesta colònia eivissenca quedà molt arrelada, després de passar la «quarantena» habitual en aquests casos, abans que les poblacions es mesclassin sense prejudicis. Aquí han estat de gran utilitat els llibres del Registre Municipal des Castell corresponents als anys 1840 i 1870.

Després d'aquest preàmbul, passarem a citar els llinatges d'origen mallorquí (segles XVI-XVIII) que són presents a Menorca i els llinatges eivissencs (segona meitat del segle XIX). Indiquem el llinatge i l'any documentat d'aparició a Menorca.

Els llinatges mallorquins, trets del llibre de Fernando Martí, que hem trobat són:

ALBERTÍ (Symó, 1587); AMORÓS (sense dades concretes); BARCELÓ (Andreu, 1576); BONET (SDC); BOSCH (Joan, Pollença, 1580); CALAFAT (SDC); CAMPINS (Antoni, 1634); CANET (Francesc, Alcúdia 1586); CAPÓ (Antoni, 1585); CARRIÓ (SDC); CAYMARIS (Felip, Selva, 1569); CREUS (Gabriel, Artà, 1569); COGULLADA (Bernardí, 1574); FEMENIAS (Jaume, Santa Margalida, 1645); FONT (Vicens, 1606); FULLANA (Bartomeu, 1572); GALMÉS (SDC); JUAN (Mateu, 1734); LLABRÉS (Francesc, 1592); LLUFRIU (Bartomeu, Pollença 1570); Mir (SDC); MONJO (Joan, Artà 1586); PASQUAL (Miquel, 1609); PAX (Joan 1624); PELEGRI (Jaume, Alcúdia); QUETGLAS (Joan, Bunyola); RAMIS (Bartomeu, 1744); ROIG (Mateu, Palma, 1708); ROSSELLÓ (Sebastià, 1652); ROTGER (Jaume, 1654); SANCHE (vàries branques); SAGRERAS (Rafel, Felanitx, 1591); SASTRE (Vàries branques 1566-1630); SBERT (Cristòfol, 1631); SERVERA (Martí, 1590); SUREDA (Guillem, 1590); TIMONER (Joan, 1568); VANRELL (Bartomeu, 1573); VIVES (La branca de Maó ve de Muro); VIVÓ (Gabriel, 1637).

La llista dels primers eivissencs, que comença poc abans de 1860 i només fins a 1865, hem trobat, a Es Castell, els següents llinatges principals, tant de pare com de mare:

BONET, CARDONA, CLAPÉS, COSTA, ESCANDELL, FERRER, GUASCH, JUAN, MARÍ, MAYANS, RAMON, RIERA, RIBAS, RIPOLL, TORRES, I TUR.

A les actes de naixement, entre 1860 i 1865, surten moltes de les possibles combinacions dels llinatges, des de els dobles, com ara Marí Marí, fins als Tur Tur, passant per moltes de les varietats possibles. El primer matrimoni eivissenc enregistrat és el d'Antoni Vicent Tur Tur, natural de Sant Miquel i Francisca Marí Ferrer, natural de Sant Joan Baptista, contret a Es Castell en data 17/03/1860, mentre que el primer matrimoni entre eivissenc i menorquina és el de Bartomeu Noguera Clapés, natural de Santa Eulàlia del Riu amb Francisca Petrus Roca, des Castell, enregistrat el dia 17/06/1865.

Crec que pocs menorquins de soca-rel no tenen ascendència mallorquina o eivissenca. Jo mateix, tinc el besavi matern, Llorenç Miquel Roset (o Bonet) de Ciutat de Mallorca, casat amb Àgueda Preto Neto a Es Castell en data 22/12/1864. La besàvia Àgueda era descendent de Rafel Robert Marco, artiller mallorquí documentat l'any 1641 casat amb Margarita Hernández Preto.

Mail (també atribuït a *The Times* i, fins i tot, al *Daily Mirror*), és cert o es tracta d'açò que en diem una llegenda urbana. Tantes referències a tres diaris diferents no aporten cap credibilitat, però s'ha convertit en una frase feta citada a dretes i a esquerres, sobre tot ara, amb açò del «Brexit».

M'ha semblat oportú emetre aquesta al·lusió pel fet que surt citada la paraula «aïllat». Si consultem el *Diccionari Català Valencià Balear* dels paisans balears Mossèn Antoni Alcover i Sureda (mallorquí) i Francesc de B. Moll i Casasnovas (menorquí) podem llegir que la paraula «aïllar» vol dir: «*Volgar d'aigua una cosa, deixant-la enmig a manera d'una illa*». Per tant, la interpretació des de la Gran Bretanya, ve a dir que les interpretacions de certes paraules, com ara aquesta, poden ser oposades o contradictòries, segons sigui el punt de referència.

No fa massa, parlant amb un amic vam arribar a la conclusió que la mar no és un motiu d'aïllament «stricto sensu», ans el contrari, és i ha estat al llarg del temps, un excel·lent camí de comunicació entre els pobles.